

ФУНДАМЕНТАЛНА И ПРИЛОЖНА ЛИНГВОДИДАКТОЛОГИЯ

Проф. д-р Димитър Веселинов

Софийски университет „Св. Климент Охридски“

Общотеретичните и приложните аспекти на актуалното езиково обучение, интегриращо изследователските проблематики на монолингвалната, билингвалната и плурилингвалната комуникативната реалност, разглеждана през призмата на родния, официалния или чуждия език, са във фокуса на съвременната фундаментална и приложна лингводидактология. Тя обхваща „парадигмалните области на родноезиковото и чуждоезиковото обучение“ (Veselinov, 2025, р. 7) в тяхната уникална цялост и интегрална взаимосвързаност. Евристичните хоризонти на лингводидактологичните научни пространства визират разработване на иновативни теории и методологии, извеждане на общи принципи, търсене на релевантни тенденции, пораждащи положителни практики, и системното им внедряване в учебния процес по роден и чужд език, в началната подготовка и в продължаващата квалификация на учители чужди езици, в разработването на актуални учебни програми, стратегии за езикова и образователни национални и европейски политики. Те също така предполагат системно изследване: на характерните закономерности в индивидуалното и колективното езиково и речево развитие; на аналитичните, логическите, когнитивните, неврофизиологични и психолингвистични проблемни аспекти на естествената човешка и изкуствено генерирана речева дейност; на формализирането на въпросната дейност чрез филологически, математически и лингводидактологични категории, структури и концептуални модели, възпроизвеждащи различни аспекти от словесната интерактивност; на създаването и поддържането на родноезикови, чуждоезикови и смесени ресурси и програми за компютърно гене-

риране, трансформиране, превеждане, идентифициране, резюмиране, реферирание и друг тип автоматична обработка на устни и писмени текстове независимо от творческия или изкуствен характер на тяхното създаване; на възможностите за проектиране и внедряване на модерни средства и технологии за реализиране на лингводидактологични иновации, основаващи се на когнитивни интерпретации на класическите връзки между език, езикова картина на света и речевомисловна процесуалност. Във сферата на фундаменталната и приложната лингводидактология попадат планирането и провеждането на експериментални научни изследвания, свързани с комуникативната организация на обучението и провеждане на различни промоционални образователни практики, политики, кампании и събития, отнасящи се до езиковото обучение, анализ и обработка на реални или автоматично синтезирани речеви потоци, както и създаване на системи за преподаване и ефективно овладяване на естествени и изкуствени езици, конструиране на информационни масиви и лингводидактологични ресурси, формирани посредством лингвистични, математически, когнитивни, социологически и статистически методи за текстолингвистична, литературноаналитична, стилистична, аргументативно-реторична интерпретация и анализ, и т.н. В този контекст задачите пред фундаменталната и приложната лингводидактология са ориентирани към създаването и усвояването на актуални теории за езиковата същност, за ролята на естествения и изкуствения интелект, за речевото функциониране и за конкретните пътища за практическото овладяване както на родния, така и на чуждия език с интегрирано използване на изкуствения интелект, за тяхното изследване в типологична перспектива и в условия на мултимодална комуникация, усвояване на модерната лингводидактологична технология за осъществяване на практически ориентирани проучвания и реализиране на иновации в областта на родноезиковото и чуждоезиковото обучение, свързани с адаптивните платформи и персонализираното обучение, мобилните приложения и микрообучението, автоматизирани асистенти и хуманоидните роботи, снабдени с преподавателска, медиативна, репетитивна или практико-комуникационна функция, геймификация, социална анимация и телеколаборация за развитие на плурикултурни и плурилингвистични компетентности, работа в естествена, имерсивна, виртуална или добавена реалност и т.н. Важен изследователски аспект са лингводидактологичната историография и интерпретация на основните постижения в съвременната лингвистика, литературознание, лингвокултурология, психология, когнитология, невролингвистика, лингвостранознание, комуникативистика, прагмалингвистика, педагогика и психоллингвистика чрез интегрирането на технологии за информационно търсене на релевантна информация, изграждане на лингводидактологична компетентност и професионална нагласа за автоматична

обработка и творческа систематизация, класификация и интерпретация на получените данни. Фундаменталната и приложната лингводидактология, като изследователски предизвикателства, произлезли от традиционната хуманитаристика, се разглеждат в съпоставка с авангардните антропоцентрични и природни науки в интердисциплинарен, взаимно допълващ се и самоинтерпретативен план като отделна утвърдена с времето епистемологична парадигма с ясно дефиниран изследователски обект и предмет, собствена методология и съответен категориално-терминологичен апарат.

Фундаменталната лингводидактология третира проблемите, свързани с теоретичното осмисляне на спецификата на родноезиковото и чуждоезиковото обучение и свързаните с тях фактологични и процесуални знания, компетентности и съвременни парадигмални реалности. Приложната лингводидактология е насочена към адекватно и критично отразяване на новите постижения в изследванията на езиците (със статут на роден или чужд) и анализа на условията за тяхното успешно овладяване и адекватно ползване в различни сфери на човешката дейност, отчитайки ролята на изкуствения интелект и постиженията в управлението на образователния процес. Необходимо е да се разграничат описанията на езиковите и речевите явления през призмата на обучението като образователна процесуалност с отчитане на отделните актанти в този многоизмерен лингводидактологичен акт. В същото време, се налага да се преодолее кризисът в осмислянето на полезността на хуманитарните науки и адаптивната мисия към новите предизвикателства на съвременната лингводидактология, разглеждана в своята битност на фундаментална и приложна наука. Търсенето на обективни сведения за образователната родноезикова или чуждоезикова реалност, описвана, систематизирана, категоризирана и анализирана от тази наука, е сериозно средство за минимализиране на релативизма относно представянето на конкретна фактология от положителни практики и теоретични иновативни виждания. Конструиранието на теоретични модели чрез прилагане на междудисциплинарната методология се явява един от естествените пътища за развитие, като те трябва задължително да бъдат надеждно апробирани, преди да се пристъпи към тяхното внедряване в процеса по изготвяне на езиковообразователни политики и последващо системно имплементиране в конкретните сфери на българската образователна практика. В този смисъл статиите, посветени на анализ и конструиране на работещи модели на родноезикови или чуждоезикови явления, трябва да включват иновативни елементи с реална приложимост в макроструктурен или микроструктурен план, позволяващи доказателственият материал да се постави на солидни лингводидактологични основи.

ЛИТЕРАТУРА

Веселинов, Д. (2025). Лингводидактология и изкуствен интелект. *Чуждоезиково обучение*, 52(1), 7 – 9.

REFERENCES

Veselinov, D. (2025). Lingvodidaktologiya i izkustven intelekt. *Chuzhdoezikovo obuchenie (Foreign Language Teaching)*, 52(1), 7 – 9.

FUNDAMENTAL AND APPLIED LINGUODIDACTOLOGY

✉ **Prof. Dimitar Vesselinov, DSc.**

ORCID iD: 0000-0002-3771-2031

WoS Researcher ID: T-4576-2019

Department of Methodology of Foreign Language Teaching
Sofia University “St. Kliment Ohridski”

E-mail: dvdimitrov@uni-sofia.bg

d.vesselinov@azbuki.bg